

Indledningen er redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Else Riisager
Tilsyn ved dr.theol. Jesper Tang Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Pindse-Sang

ved Agathe M. Hahn

Indhold

- 1 Salmens anledning
- 2 Form og indhold
- 3 Senere bearbejdelser
- 4 Anvendt litteratur
  - 4.1 Trykt
  - 4.2 Utrykt

1 Salmens anledning

“Pindse-Sang” med førstelinjen “Fra Himlen kom den Helligaand” blev trykt som indledningsdigt i andet binds første hæfte af *Nordisk Tidsskrift for christelig Theologi*. Hæftet udkom omkring den 19. august 1840. Udgiverne var Grundtvigs venner Th.W. Oldenburg og P.C. Kierkegaard.

“Pindse-Sang” står i sektionen “Aandelige Digte”, der ydermere indeholder to digte af henholdsvis B.S. Ingemann og C. Hauch.

Den efterfølgende teologiske afhandling “Om Forhandlingerne angaaende Udkastet til en ny Alterbog” af H.C. Rørdam går ind på diskussionen om Biskop Mynsters *Udkast til en Alterbog og et Kirke-Ritual for Danmark*, der var udkommet året forinden og havde vakt stor diskussion. Grundtvig havde selv udsendt et stærkt polemisk kommentarskrift i 1839 ([læs her](#)). Flere andre bidrag i bindet forholder sig også til stridspunkterne, fx Grundtvigs afhandling “Kirkelige Oplysninger især for Lutherske Christne. II Daaben efter Christi Indstiftelse”. Man kan overveje, om “Pindse-Sang” også kan læses som et poetisk indlæg i denne disput.

“Pindse-Sang” er skrevet til en tysk folkemelodi fra 1500-tallet med et markant halleluja-omkvæd, som flere velkendte latinske og gamle danske højtidsalmer også bruger. Grundtvig havde allerede gendigtet flere af disse: [“Et Barn er født i Bethlehem”](#) til jul, [“Idag opstod den Herre Christ”](#) til påske og [“Til Himmels foer den Ærens Drot”](#) til himmelfart (jf. Tårup 1941, s. 95). Der manglede dog stadig en sang til pinsen, for at *alle* højtiderne kunne fejres med den samme melodi. Eftersom Grundtvig i dette tilfælde ikke kunne gribe tilbage til et latinsk eller ældre dansk tekstforlæg, er “Pindse-Sang” en nydigtning (se Malling 1962, s. 415).

De samlydende salmer til hver af de centrale højtider i kirkeåret skaber en liturgisk ramme, der understreger højtidernes indbyrdes sammenhæng og fremhæver deres betydning. Denne liturgiske konstruktion kan muligvis forstås som et poetisk modforslag til Mynsters nye tekstrække i *Udkast til en Alterbog*, der slet ikke tog hensyn til højtiderne i kirkeåret. Grundtvig var nemlig overbevist om, at denne tekstrække ville have fatale konsekvenser for menighedslivet i og med, at den ville fratage menigheden mindet om, hvorfor kirken overhovedet er til (se [Thaulow 2018](#) og Grundtvig 2003, s. 373).

2 Form og indhold

“Pindse-sang” har 10 korte strofer à fire vers. Melodien leverer en skabelon for rytme og form: Som i de andre salmer på samme melodi består andet vers altid af en gentagelse af førsteversets sidste tre stavelser. Vers tre har samme længde som det første, mens fjerde er et omkvæd på “Halleluja, Halleluja!”.

Læs mere

For en uddybende beskrivelse af omkvædets betydning, se indledningen til [“Et Barn er født i Bethlehem” \(Riisager 2021\)](#).

Salmen er en hymne til Helligånden og beskriver åndens virkning i verden, i mennesket og i menigheden. Pinsedagens begivenheder bliver ikke genfortalt – dog genspejler salmens dramaturgi alligevel hændelsesforløbet i Apostlenes Gerninger kap. 2.

Salmens struktur falder i to dele: Stroferne 1-5 beskriver salmens tematiske omdrejningspunkt, Helligåndens komme til verden. Her alluderer Grundtvig til Helligåndens ankomst med ildtunger (str. 2, ApG 2,2), sprogunderet, hvor disciplene pludselig kan tale i alle tilhørers modersmål (str. 3, ApG 2,4-11) og apostlenes forkyndelse af Jesu opstandelse og Helligåndens udgydelse (str. 4 og 5, ApG 14-36).

I første del leverer hver strofe et stikord til den næste, der tages op og videreføres med et nyt kerneord. Dermed opstår en associativ begrebsrække: tungebånd – tunge (ild) – røst – tungemål – ord. Når ‘Ordet’ i 5. strofe når mennesket, går det i hjertet (som glød) og i munden (som vin). Da Jesus ifølge Matt 3,11 døber med “Helligånden og ild”, kan der i strofe 5 og 6 ligge en association til dåben, men også til nadveren, hvor munden kan smage Ordet i altervinen. Dette støttes af allusionen til Højs 7,10, som blev læst som en allegorisk fremstilling af Kristi kærlighed til sin brud, kirken (eller

den enkeltes sjæl). Deres forening manifesteres i nadveren.

I salmens anden halvdel beskriver stroferne 6-9 Helligåndens virkning i mennesket og i menigheden. Her berøres motiver fra fortællingen i ApG 2,37-46, men kun som et vagt bagtæppe. Salmen kulminerer i festsang og lovprisning (sml. ApG 2,46-47), der i den afsluttende strofe stiger til himmels – som en pendant til første strofe, hvor Helligånden kom “Fra Himlen”.

I det afsluttende “Livets Ånd” opsummeres hele salmen, da dette begreb belyser Helligåndens essens. Ånden giver liv, ikke bare i Jesu opstandelse, men “løser [også] alle Dødens Baand” hos den enkelte kristne (sml. Rom 8,2.11) og giver – med en reference til 2. Kor 3,6 (“bogstaven slår ihjel, men Ånden gør levende”) – liv til menigheden i ‘det levende Ord’.

3 Senere bearbejdelser

Der findes flere senere bearbejdelser af salmen med samme første linie, der dog i øvrigt afviger så meget, at det kan diskuteres, om der snarere er tale om en ny salme inspireret af “Pindse-Sang”: *Psalme-Blade til Kirke-Bod* (1843) nr. 74 og *Kirke-Psalmer udgivne til Prøve* (1845) nr. 99 (se Malling 1962, s. 414-416, og Tårup 1941, s. 97 f.). Prøvehæftets version indgår også i den aktuelle Salmebog som nr. 283.

4 Anvendt litteratur

4.1 Trykt

- *Den Danske Salmebog* (2002). København.
- Grundtvig, N.F.S. (1820) “Jule-Sang for christne Børn” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 23. december, sp. 1633-1634. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837: 1836-1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 1. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1839) *Frisprog mod H.H. Hr. Biskop Mynsters Forslag til en ny Forordnet Alterbog*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1881) *Salmer og aandelige Sange*, udg. J. Kristian Madsen, bind 5: *Efterslæt af Grundtvigs Salmesang*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1983) *Grundtvigs Sang-Værk. Samlet udgave*, udg. Uffe Hansen, Ejnar Skovrup, Th. Balslev, Magnus Stevns og Ernst J. Borup, bind 3: *Salmer og kristelige digte 1809-1843*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (2003) *Grundtvig. Prædikener i Vartov*, udg. Jette Holm og Elisabeth A. Glenthøj, bind 1: *1839-40*. København.
- *Kirke-Psalmer udgivne til Prøve* (1845), udg. Kjøbenhavns geistlige Convents Psalme-Comitee København.

- Malling, Anders (1962) *Dansk salmehistorie*, bind 1. København.
- [Mynster, J.P.] (1839) *Udkast til en Alterbog og et Kirke-Ritual for Danmark*. København.
- Oldenburg, Th. W. og Kierkegaard, P. Chr. (1840) *Nordisk Tidsskrift for christelig Theologi*, bind 2. København.
- Riisager, Else (2021) “Indledning til ‘Jule-Sang for christne Børn’” i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Thaulow, Vanja (2018) “Indledning til ‘Frisprog mod H. H. Hr. Biskop Mynsters Forslag til en ny Forordnet Alterbog’ og ‘Mit Frisprog og ‘de saarede Hjerter’” i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Tårup, Kr. (1941) *Grundtvigs pinsesalmer. En redegørelse for tolv salmer*. København.

4.2 Utrykt

- Grundtvig, N.F.S. (1843) “Psalme-Blade til Kirke-Bod”, ms. i Grundtvig-arkivet, fasc. 382(1), Det Kongelige Bibliotek. København.